OŚRODEK BADAŃ NAD MIGRACJAMI CENTRE OF MIGRATION RESEARCH

UNIWERSYTET WARSZAWSKI

CMR Working Papers

140/198

MAGDALENA LESIŃSKA

POLITYKA POLSKI WOBEC MIGRACJI Z BIAŁORUSI PO 2020 ROKU

Magdalena Lesińska – Ośrodek Badań nad Migracjami, Uniwersytet Warszawski, m.lesinska@uw.edu.pl

Streszczenie. Celem raportu jest przedstawienie najważniejszych instrumentów prawnych i politycznych prowadzonych w ramach polityki migracyjnej Polski, z których korzystali obywatele Białorusi przyjeżdżający do naszego kraju. Migracje z Białorusi mają charakter mieszany (polityczno-ekonomiczny), a po roku 2020 przede wszystkim polityczny. W odpowiedzi na represje ze strony władz w Mińsku skierowane do społeczeństwa białoruskiego po sfałszowanych wyborach prezydenckich, władze polskie wprowadziły rozwiązania ułatwiające migrantom z Białorusi wjazd i osiedlenie się w Polsce. Raport składa się z dwóch części, w pierwszej przedstawiono charakterystykę migrantów z Białorusi na podstawie dostępnych danych oficjalnych (Urzędu ds. Cudzoziemców, Ministerstwa Spraw Zagranicznych) oraz wyników badań empirycznych (dostępnych wyników badań ankietowych). W drugiej opisano najważniejsze regulacje prawne i instrumenty polityczne adresowane do tej grupy, w tym wizy humanitarne, program *Poland. Business Harbour* oraz Kartę Polaka, które przyczyniły się do wyboru Polski jako celu przyjazdu i sprzyjały decyzji o osiedleniu się.

Słowa kluczowe: polityka migracyjna, migracje Białorusinów, Karta Polaka, program Poland. Business Harbour

Abstract. The report aims to present the most significant legal and political instruments that have been implemented in Poland as part of its migration policy and that are used by Belarusian citizens arriving in our country. Migration from Belarus is mixed in nature, being both political and economic, and has been primarily political since 2020. Following the rigged presidential elections and subsequent repression of the Belarusian society by the authorities in Minsk, the Polish authorities introduced measures to facilitate the entry and settlement of migrants from Belarus in Poland. The report consists of two parts. The first one presents the characteristics of Belarusian migrants based on official data from the Office for Foreigners and the Ministry of Foreign Affairs, as well as the results of empirical research. The second part describes the most important legal regulations and policy instruments aimed at this group, including humanitarian visas, the *Poland. Business Harbour* programme, and the Card of Pole, which contributed to Poland being chosen as a destination and encouraged the decision to settle there.

Keywords: migration policy, Belarusians' migration, the Pole's Card, the Poland. Business Harbour programme

Wstęp[1]

Białorusini to zróżnicowana i dynamicznie rozwijająca się społeczność w Polsce. Jej zróżnicowanie wynika z czynników historycznych, jak i współczesnej sytuacji społeczno-politycznej w Białorusi. Tworzą ją Białorusini należący do uznanej prawnie mniejszości narodowej oraz imigranci. Przedstawiciele pierwszej z wymienionych grup są od pokoleń obywatelami Polski, zamieszkują przede wszystkim obszar przygraniczny, zwłaszcza Podlasie oraz posiadają rozwiniętą infrastrukturę kulturalną, edukacyjną oraz religijną. Ta część diaspory białoruskiej charakteryzuje się wielopokoleniowym zakorzenieniem w społeczeństwie polskim oraz silnymi związkami z religią prawosławną i lokalnym kontekstem regionalnym (Kasińska-Metryka, Dudała 2021).

Odrębną częścią społeczności białoruskiej w Polsce są migranci ekonomiczni i polityczni. Obie grupy (przedstawicieli mniejszość narodowej i migrantów) charakteryzuje odmienność odnosząca się do używanego języka, świadomości narodowej czy pamięci historycznej (Budyta-Budzyńska 2025). Od lat 90. XX w. Polska była jednym z ważnych krajów docelowych dla Białorusinów w celach zarobkowych i handlowych, najczęściej tymczasowych, rzadziej mających charakter osiedleńczy (Brunarska, Lesińska 2014). Zmiana nastąpiła wraz ze wzrostem autorytarnych zapędów Aleksandra Łukaszenki, który organizując fikcyjne wybory zapewniał sobie kolejne kadencje na urzędzie prezydenta z pełnym poparciem Rosji. Przełomowe znaczenie miały wydarzenia z 2020 roku, związane z kolejnymi sfałszowanymi wyborami, które wywołały pokojowe protesty społeczne na niespotkaną wcześniej skalę. Władza zareagowała aresztowaniami, represjami i wyrokami więzienia dla protestujących aktywistów i liderów opozycji. Długofalowym efektem tych wydarzeń stała się masowa fala wyjazdów z Białorusi przede wszystkim do Polski i Litwy (CASE 2021). Oba te państwa stały się głównymi kierunkami migracji, w tym ludzi młodych, przedstawicieli klasy średniej, pracowników sektora IT, środowisk akademickich oraz opozycji demokratycznej, czyli osób charakteryzujących się wysokim poziomem kapitału społecznego oraz aktywnością obywatelską (Kazakevich 2023).

Politykę Polski wobec Białorusi charakteryzuje wsparcie wysiłków opozycji i społeczeństwa obywatelskiego dla zmian w kierunku demokratyzacji tego kraju i uniezależnienia się od wpływów Rosji. Wsparcie naturalnie objęło także migrantów z Białorusi, bez względu na to,

[1] Raport powstał w ramach projektu finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki nr umowy UMO-2024/53/B/HS5/01665. Autorka dziękuje Marcie Jaroszewicz za wnikliwe komentarze do pierwszej wersji tekstu oraz Eugeniuszowi Kuznicow-Wyszyńskiemu za udostępnienie danych o Karcie Polaka otrzymanych z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

czy kierowali się motywami ekonomicznymi czy politycznymi przy podejmowaniu decyzji o opuszczeniu kraju i przyjeździe do Polski. Wprowadzone po 2020 roku rozwiązania, takie jak wizy humanitarne czy program *Poland. Business Harbour* umożliwiły sprawny wjazd do Polski i legalizację pobytu. Skuteczną ścieżką przyjazdu i osiedlenia się w Polsce pozostaje także obowiązująca od 2007 roku Karta Polaka adresowana do osób o polskim pochodzeniu, których liczba w Białorusi nadal jest znaczna, choć trudna do oszacowania (wg państwowego spisu powszechnego polska mniejszość w Białorusi to ok. 295 tys. osób, a polskie MSZ wspomina o nawet milionie Polaków w tym kraju[2]).

Białorusini są drugą (po obywatelach Ukrainy) najliczniejszą grupą napływową do Polski, ważną z punktu widzenia potrzeb ekonomicznych, społecznych i demograficznych kraju. Tym bardziej, że wśród migrantów z Białorusi obserwuje się proces relatywnie szybkiej integracji ze społeczeństwem polskim, który z jednej strony wspierany jest przez bliskość językową i kulturową, z drugiej – przez poczucie braku perspektyw powrotu do ojczyzny w możliwej do przewidzenia przyszłości.

Celem niniejszego Raportu jest charakterystyka społeczności migrantów z Białorusi w Polsce na podstawie dostępnych danych i wyników badań empirycznych (część pierwsza) oraz przedstawienie najważniejszych regulacji prawnych i instrumentów politycznych, które mają wpływ na funkcjonowanie tej grupy w naszym kraju (część druga).

Imigracja z Białorusi do Polski

Do 2020 poziom wyjazdów z Białorusi pozostawał niski, a główną destynacją była Rosja. Ten kierunek uległ zmianie wraz z recesją gospodarczą w tym kraju (od 2015 roku), kiedy to coraz więcej białoruskich pracowników zaczęło wyjeżdżać do pracy do Litwy i Polski (Jaroszewicz 2022, Petrakova 2022). Migracja ta miała przede wszystkim charakter ekonomiczny i w większości krótkotrwały (nie osiedleńczy). Atrakcyjność Polski w tamtym okresie jako kraju, w którym można było podjąć legalne zatrudnienie, wzrosła dzięki wprowadzeniu uproszczonej ścieżki zatrudnienia cudzoziemskich pracowników tymczasowych na podstawie oświadczenia pracodawcy (bez potrzeby uzyskiwania zezwolenia na pracę). Była ona przeznaczona dla obywateli Armenii, Białorusi, Mołdawii i Ukrainy i dawała możliwość zatrudnienia przez maksymalnie 24 miesiące. To rozwiązanie prawne szybko stało się

[2] Polskie Radio, *MSZ: mniejszość polska na Białorusi to nawet 12 proc. ogółu mieszkańców*, https://polskieradio24.pl/artykul/2706342,msz-mniejszosc-polska-na-bialorusi-to-nawet-12-proc-ogolu-mieszkancow

najpopularniejszą formą legalizacji zatrudnienia na krótki okres czasu. Od 2016 roku liczba wystawianych oświadczeń dla obywateli Białorusi wzrastała każdego kolejnego roku. W 2024 roku pracodawcy złożyli ponad 440 tys. oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi, w tym najwięcej dla obywateli Białorusi (170 tys., czyli 38%) (MRPiPS 2025).

Po każdych wyborach prezydenckich w Białorusi, w których wygrywał ten sam kandydat, miały miejsce protesty społeczne (w 2001, 2006, 2010 roku). Były one szybko i brutalnie tłumione przez milicję i służby bezpieczeństwa. Po każdym tego typu wydarzeniu miała miejsce fala przymusowych wyjazdów, szczególnie młodych osób zaangażowanych w działania antyreżimowe. Momentem krytycznym w historii Białorusi były wybory w 2020, które – na tle poprzednich – przyniosły protesty społeczne wyjątkowe ze względu na swoją skalę, zasięg, czas trwania i intensywność, a także bezprecedensową falę represji i przemocy, z jaką odpowiedział reżim w Mińsku, a która trwa do dziś (Viasna 2025).

Represje ze strony władz białoruskich nie kończą się wraz z opuszczeniem kraju, ale mają charakter transnarodowy. Obywatele Białorusi przebywający za granicą szczególnie otwarcie występujący przeciwko władzy w kraju nadal są prześladowani (Kolarz 2024; Yeliseyeu 2023). Białoruscy migranci są zobowiązani do zgłoszenia posiadanego statusu rezydenta w państwach UE pod groźbą grzywny, co ułatwia wydawanie wyroków zaocznych. Zaocznie sądy w Białorusi mogą skazać za działalność ekstremistyczną lub na szkodę Białorusi i pozbawić migrantów obywatelstwa lub skonfiskować ich mienie pozostawione w kraju. Niemożliwe jest odnowienie ważności paszportu w konsulatach, można to zrobić jedynie w kraju, podobnie jak w przypadku uzyskania takich dokumentów jak odpis aktów stanu cywilnego czy zaświadczenie o niekaralności. Pośrednictwo w sprawach notarialnych zostało także ograniczone do przypadków, kiedy pełnomocnictwo zostanie sporządzone przed notariuszem w Białorusi, co w praktyce uniemożliwia m.in. zbywanie przez migrantów pozostawionych na Białorusi nieruchomości. Obywatele Białorusi nie mogą także brać udziału w wyborach przebywając poza granicami kraju.

Fale wyjazdów po 2020 roku, jakie przetoczyły się przez Białoruś, były wyjątkowe w historii tego kraju. Białorusini wyjeżdżali głównie do Polski i Litwy oraz innych państw Unii Europejskiej, a także do Ukrainy. Kolejna fala przyjazdów Białorusinów do Polski wiązała się z wybuchem pełnoskalowej wojny Rosji przeciwko Ukrainie w 2022 roku. Wybór Polski jako kraju docelowego miał kilka podstaw, na które wskazywali respondenci w badaniu Eastern Europe Studies Center (2022: 18). Zdecydowana większość z nich (75%) wskazała ułatwienia w uzyskaniu wiz i zezwoleń na pobyt jako główny powód wyboru Polski, w tym także na

posiadanie Karty Polaka, która ułatwia wjazd do Polski i pomoc w osiedleniu się w tym kraju oraz gwarantuje dostęp do zezwolenia na pobyt. Kolejne wymieniane powody wyboru Polski dotyczyły obecności sieci społecznych (posiadanie znajomych czy krewnych, którzy mieszkają lub mieszkali wcześniej w Polsce) (34% odpowiedzi), dobrych perspektyw pracy i prowadzenia biznesu (31%) oraz wolności politycznej i obywatelskiej (22%). Wskazywano także na podobieństwa językowe i kulturowe, otwartość polskiego społeczeństwa oraz jego wsparcie w procesie adaptacji i integracji.

Na wydarzenia mające miejsce w Białorusi rząd polski zareagował szybko, konsekwentnie i wielokierunkowo wspierając możliwości wjazdu, pobytu, podjęcia nauki i pracy przez obywateli tego kraju. Wprowadzono uproszczone przepisy wizowe (szczególnie dotyczące wiz humanitarnych), stworzono specjalny program dla białoruskich przedsiębiorców (*Poland. Business Harbour*) oraz rozszerzono zakres istniejących wcześniej programów stypendialnych dla studentów z tego kraju (mechanizmy te omówione są szerzej w drugiej części tekstu). Już w sierpniu 2020 roku ogłoszony został specjalny program rządowy Plan „Solidarni z Białorusią", w którym znalazło się pięć punktów: wsparcie dla osób represjonowanych (w tym zastosowanie maksymalnych ułatwień dla obywateli Białorusi w przekraczaniu granicy państwowej); program stypendialny (przeznaczony dla studentów i naukowców relegowanych w ramach represji z białoruskich uczelni, którzy uzyskają możliwość studiów i pracy w Polsce); ułatwienia przy wjeździe do Polski i w dostępie do rynku pracy (zwolnienie z opłat wizowych, uproszczone procedury podjęcia zatrudnienia); pomoc niezależnym mediom i wydawcom w Białorusi (m.in. telewizja Biełsat, Karta'97, radio Racja); program dla organizacji pozarządowych wspierających społeczeństwo obywatelskie na Białorusi i białoruskie niezależne media). W pierwszym roku zakładano na realizację tych działań 50 mln zł[3]. W ramach ostatniego z przytoczonych punktów, realizowany był program grantowy skierowany do białoruskich organizacji społecznych działających w Polsce, zarządzany przez państwową instytucję - Fundację Solidarności Międzynarodowej[4].

Innym konkretnym działaniem wspierającym migrantów z Białorusi w sytuacji trudności z przedłużeniem ważności paszportów w białoruskich konsulatach, było wprowadzenie (od

[3] Więcej informacji: https://www.gov.pl/web/premier/plan-solidarni-z-bialorusia--polska-wesprze-represjonowanych; https://polskieradio24.pl/artykul/2565200,solidarnosc-nie-pozwala-stac-bezczynnie-premier-przedstawil-plan-pomocy-dla-bialorusi.

[4] Strona internetowa Fundacji: https://solidarityfund.pl/procedures/wyniki-konkurs-grantowy-na-rzecz-spoleczenstwa-bialoruskiego-2/.

stycznia 2023 roku) możliwości ubiegania się przez nich o polski dokument podróży, który umożliwia wyjazd z Polski do innego kraju[5].

Dane Statystyczne

Jak już wskazano, obywatele Białorusi stanowią drugą najliczniejszą grupę napływową w Polsce. Zgodnie z danymi Urzędu do Spraw Cudzoziemców (UdSC) według stanu na koniec 2025 r. prawie 146 tys. obywateli Białorusi posiadało zezwolenie na pobyt w Polsce. Poniższy wykres doskonale obrazuje skalę wzrostu liczby Białorusinów z zezwoleniem na pobyt w Polsce w ciągu ostatniej dekady. W 2015 roku było to nieco ponad 4 tys. osób, pięć lat później (w 2020 r.) już 16 tys. obywateli Białorusi, zaś w 2025 roku liczba ta wzrosła do prawie 146 tys. (co oznacza dziewięciokrotny wzrost w ostatnich pięciu latach).

Rysunek 1. Liczba imigrantów z Białorusi posiadających zezwolenia na pobyt w Polsce (bez wiz)[1]

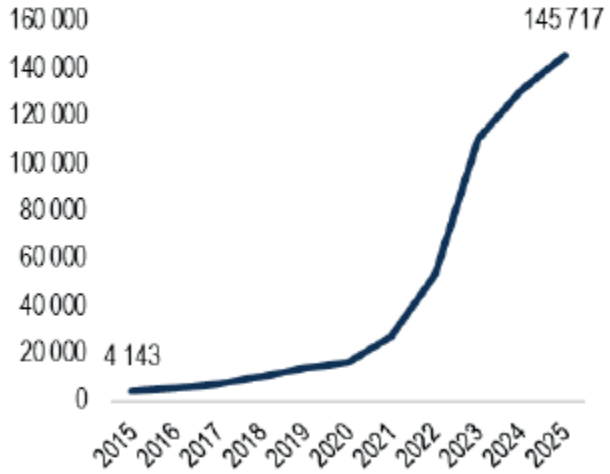

Źródło: kopia wykresu z Raportu NBP (2025): 7.

Należy wskazać przynajmniej trzy powody tak dynamicznego wzrostu. Najważniejszym jest sytuacja polityczna (czyli represje) oraz gospodarcza w Białorusi po kolejnych sfałszowanych wyborach w 2020 roku oraz wybuch wojny w Ukrainie dwa lata później, w której reżim w Mińsku oficjalnie wsparł Rosję. Drugim ważnym powodem stały się prawne możliwości przyjazdu do Polski, jakie zostały stworzone dla obywateli Białorusi, takie jak wizy humanitarne, program *Poland. Business Harbour*, specjalne programy stypendialne czy

[5] Więcej informacji: https://www.gov.pl/web/udsc/zmiany-w-prawie---wiecej-cudzoziemcow-uprawnionych-do-uzyskania-polskiego-dokumentu-podrozy-dla-cudzoziemca.

uprawnienia związane z Kartą Polaka. Trzeci, to ważna rola sieci społecznych. Białorusini, którzy już wcześniej osiedlili się w Polsce, przyciągali kolejnych migrantów. Wszystkie wskazane czynniki były znaczącym impulsem do wyboru Polski jako nowego kraju osiedlenia.

Według oficjalnych danych dominującym typem zezwolenia w przypadku obywateli Białorusi jest pobyt czasowy (ponad 90 tys. osób w 2025 roku) (zob. Rys. 2). Zdecydowana większość wydanych zezwoleń na pobyt czasowy jest związana z pracą (61%), znacznie mniej z kwestią łączenia rodzin (19%), nauką (4%) czy innymi celami (16%) (UdSC 2025). Z kolei relatywnie duża liczba ważnych zezwoleń na pobyt stały (ponad 41 tys.) wynika z faktu posiadania Karty Polaka lub polskiego pochodzenia – to cecha wyróżniająca tę grupę na tle innych. Innym wyróżnikiem jest fakt korzystania przez prawie 10 tys. obywateli Białorusi z ochrony uzupełniającej. Najwięcej wniosków pobytowych składanych jest w dużych miastach, przodują Warszawa, Wrocław i Białystok (czyli region przygraniczny z liczną mniejszością białoruską).

Rysunek 2. Liczba obywateli Białorusi posiadających ważny dokument uprawniający do pobytu na terytorium RP (stan na listopad 2025)

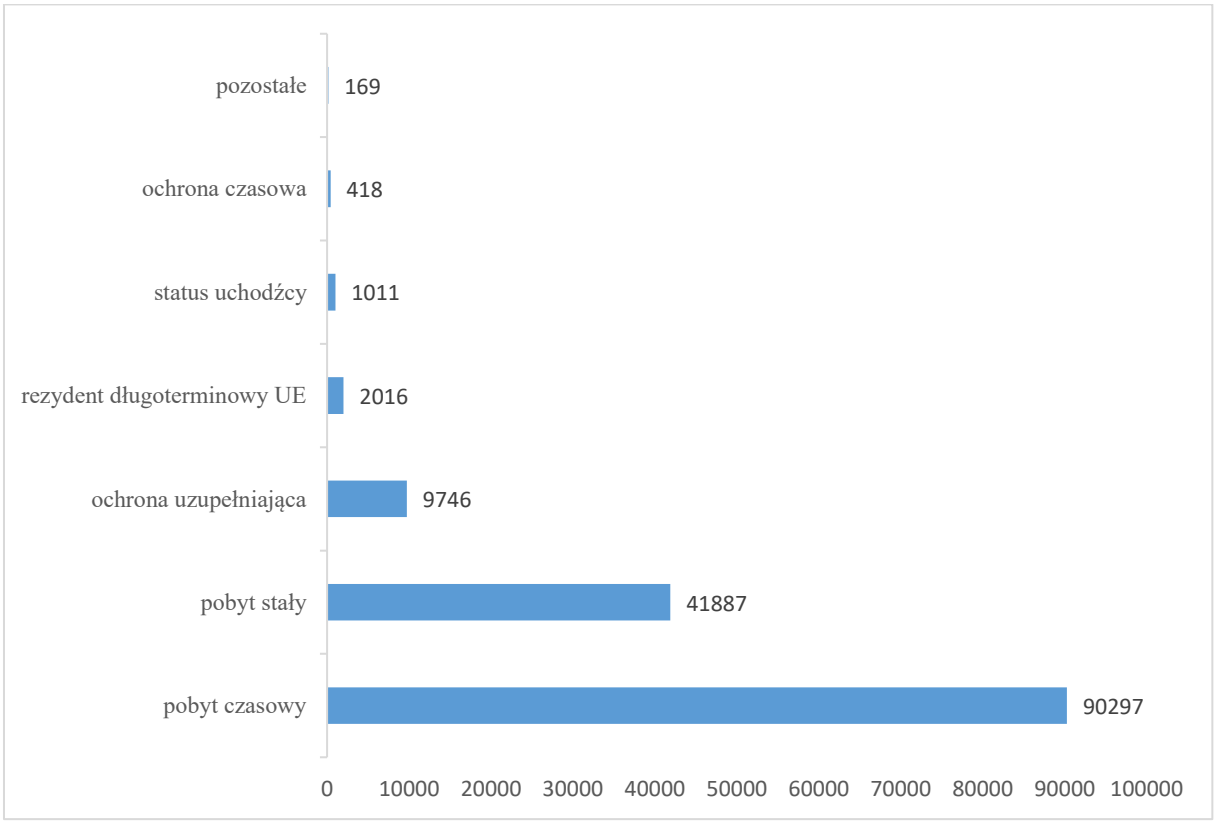

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UdSC

Z danych UdSC wynika, że przeważająca część przebywających w Polsce obywateli Białorusi pracuje (ponad 132 tys.). Wysoki wskaźnik zatrudnienia wśród tej grupy potwierdzają także oficjalne dane ZUS, według których obywatele Białorusi to druga (po Ukraińcach) najliczniejsza grupa cudzoziemców ubezpieczonych w ZUS (136 tys. w 2025 roku).

Status studenta w roku akademickim 2024/2025 miało 12 tys. obywateli Białorusi (11% wszystkich studiujących w Polsce cudzoziemców). Decyzji o podjęciu studiów w Polsce sprzyjają nie tylko możliwości związane z posiadaniem Karty Polaka (brak opłat), ale także specjalne programy stypendialne organizowane przez NAWA[6]. Szczególne znaczenie ma Program Stypendialny Rządu RP im. Konstantego Kalinowskiego, który powstał w 2006 roku, po tzw. „dżinsowej"/„chabrowej" rewolucji, czyli fali protestów po kolejnych sfałszowanych wyborach i represjach wobec protestujących Białorusinów. Jest to program pomocowy dla studentów-obywateli Białorusi pozbawionych z przyczyn politycznych możliwości podjęcia nauki we własnym kraju. Do końca 2024 roku skorzystało z niego ponad 2,7 tys. osób, z tego niemal 1,7 tys. po 2020 roku (https://studium.uw.edu.pl/program-im-kalinowskiego/).

W przeciwieństwie do poprzednich fal, migracja do Polski po 2020 roku ma często charakter rodzinny (co pokazują także badania jakościowe omówione w kolejnej części tekstu). W roku szkolnym 2024/2025 w polskich placówkach oświatowych (od przedszkoli do szkół średnich) uczyło się 31 tys. dzieci z Białorusi. W kontekście koncentracji terytorialnej, obywatele Białorusi wykazują (podobnie jak inne społeczności migranckie w Polsce) największą obecność w województwie stołecznym (mazowieckim) i dużych miastach (m.in. we Wrocławiu, Krakowie czy Poznaniu), a także w województwie podlaskim (graniczącym z Białorusią) (UdSC 2025).

Z powodów represji po sfałszowanych wyborach 2020 roku wielu obywateli Białorusi składało w Polsce wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej. W okresie od 9 sierpnia 2020 r. do 30 kwietnia 2025 ubiegało się o nią 14,5 tys. osób. Polska rejestruje około 75% wniosków białoruskich o udzielenie ochrony składanych w Europie. Jednocześnie jednak należy zauważyć, że ta ścieżka legalizacji pobytu w Polsce jest wykorzystywana przez tą grupę bardzo rzadko – tylko 6% spośród obywateli Białorusi składających wnioski o różnego typu zezwolenia na pobyt w Polsce korzysta z możliwości ubiegania się o ochronę międzynarodową (UdSC 2025).

[6] Więcej informacji: https://nawa.gov.pl/solidarni-z-bialorusia, https://nawa.gov.pl/studenci/studenci-zagraniczni/eu4belarus.

W latach 2021-2025 (do końca kwietnia) Szef UdSC wydał obywatelom Białorusi 11,5 tys. decyzji dotyczących udzielenia ochrony międzynarodowej (w tym 10,9 tys. decyzji było pozytywnych: 930 statusów uchodźcy i 10 tys. dotyczących ochrony uzupełniającej). Odsetek decyzji negatywnych pozostaje znikomy (nie przekracza poziomu kilku procent) (UdSC 2025).

Charakterystyka migrantów z Białorusi w świetle badań ankietowych

Migranci z Białorusi w Polsce byli grupą docelową kilku szerzej zakrojonych badań ankietowych. W poniższej części zostanie dokonana próba charakterystyki tej grupy w oparciu o wyniki następujących badań:

- Badanie Narodowego Banku Polskiego „Sytuacja życiowa i ekonomiczna imigrantów z Białorusi w Polsce w 2025 r." (NBP 2025), przeprowadzone metodą PAPI w siedmiu województwach o największej liczbie migrantów z Białorusi. Wyniki opracowano na próbie 750 ankiet zebranych w okresie kwiecień-czerwiec 2025 r.

- Badanie Centrum Mieroszewskiego (2025) „Białoruska emigracja w Polsce – opinie, postawy, dylematy", przeprowadzone na podstawie ankiety internetowej wypełnianej samodzielnie, dostępnej za pośrednictwem linku internetowego. Ankietę wypełniło 1299 osób (obywateli Białorusi mieszkających w Polsce) w okresie maj-czerwiec 2023.

- Badanie Eastern Europe Studies Center "Belarusian migrants in Poland and Lithuania: general trends and comparative analysis" (EESC 2022), przeprowadzone na podstawie ankiety internetowej wypełnianej samodzielnie, dostępnej za pośrednictwem linku internetowego. Ankietę wypełniło 777 osób (obywateli Białorusi mieszkających w Polsce) w okresie wrzesień-październik 2022.

Żadne z powyższych badań nie ma charakteru reprezentatywnego oraz były one oparte na różnych metodach doboru puli respondentów. Jednak ze względu na to, że ich wyniki okazują się zbieżne w wielu najważniejszych kwestiach charakteryzujących migrantów białoruskich mieszkających w Polsce, poniższej przygotowany opis będzie stanowił podsumowanie ich wyników w uogólnionej formie (bez odwoływania się do konkretnych badań i podawania dokładnych danych procentowych).

Motywy wyjazdu z kraju

Emigracja z Białorusi ma charakter mieszany: polityczno-ekonomiczny (w tej właśnie kolejności powodów wyjazdów). Sytuacja polityczna w kraju, rosnący autorytaryzm i represje władz po wyborach prezydenckich 2020 roku, brak wolności słowa i możliwości działalności

opozycyjnej oraz pogarszająca się jakość życia i brak perspektyw, szczególnie dla młodych i przedsiębiorczych obywateli Białorusi, stanowią główne przyczyny decyzji o wyjeździe z kraju. W badaniach Eastern Europe Studies Center oraz Centrum Mieroszewskiego odpowiednio 94% i 86% respondentów wskazało, że głównym powodem wyjazdu były powody polityczne i obawa przed represjami na Białorusi.

Profil społeczny

Migranci z Białorusi to w większości osoby z wyższym wykształceniem, migracja ma często charakter rodzinny, co wskazuje także na wysoki potencjał osiedleńczy i integracyjny tej grupy (w badaniu NBP prawie połowa respondentów przyjechała ze współmałżonkiem, a co czwarty z dziećmi).

Zatrudnienie i źródła dochodów

Migranci z Białorusi na tle innych grup narodowych wyróżniają się wysokim udziałem pracowników wysoko wykwalifikowanych (w szczególności specjalistów z branży IT) i przedsiębiorczych (zakładających własną działalność gospodarczą). Dane ZUS (2024) wskazują, że obywatele Białorusi wyróżniają się także strukturą zatrudnienia: w odróżnieniu od obywateli innych krajów charakteryzują się wyższym odsetkiem osób wykonujących pracę na podstawie umowy o pracę oraz niższym odsetkiem osób wykonujących pracę na podstawie umowy zlecenia lub umowy agencyjnej.

Plany pozostania w Polsce

Większość respondentów we wszystkich wspomnianych badaniach deklaruje chęć pozostania w Polsce na dłuższy czas lub na stałe. Najczęściej takie plany potwierdzają osoby, które wskazywały na powody polityczne decyzji o wyjeździe. Marginalna część respondentów (1-2%) wskazuje na gotowość powrotu na Białoruś w najbliższym czasie (badanie Centrum Mieroszewskiego). Wydaje się jednak, że deklaracje te są mocno związane z obecną sytuacją w Białorusi i w przypadku zmian politycznych w tym kraju, również plany pozostania/powrotu ulegną zmianie.

Polskie pochodzenie. Osoby o polskich korzeniach stanowią widoczną część wśród migrantów z Białorusi. W badaniu NBP 28% respondentów wspominało, że posiadają Kartę Polaka lub obywatelstwo polskie. Osoby posiadające Kartę Polaka były obecne także w badaniu Eastern Europe Studies Center i wskazywały, że posiadanie Karty było ważnym ułatwieniem przy wjeździe do Polski i uzyskaniu pomocy w osiedleniu się (uzyskaniu karty pobytu).

Rozwiązania prawne wprowadzone w Polsce dla migrantów z Białorusi

Obywatele Białorusi mieli wybór między kilkoma legalnymi ścieżkami przyjazdu i osiedlenia się w Polsce, które były dla nich dostępne (Nakonieczna-Bartosiewicz 2025). Były one przeznaczone dla rożnych grup migrantów: osób uciekających przed prześladowaniami (wizy humanitarne), wykwalifikowanych specjalistów (program *Poland. Business Harbour*) oraz osób polskiego pochodzenia (Karta Polaka). Wszystkie one pozwalały na stosunkowo łatwe uzyskanie wizy i karty pobytu.

Wizy humanitarne

Wiza humanitarna (D21) została wprowadzona dla Białorusinów w 2020 roku jako specjalny typ wizy krajowej umożliwiającej wjazd do Polski ze względu na sytuację polityczną w kraju pochodzenia. Stanowi ona uproszczoną formę ochrony międzynarodowej, która może być udzielona osobom niekwalifikującym się do nadania statusu uchodźcy. Na podstawie wizy humanitarnej można uzyskać zezwolenie na pobyt czasowy (początkowo było to dwanaście miesięcy, a od 2022 roku wydłużono ten okres do 3 lat) bez potrzeby spełnienia dodatkowych warunków (w porównaniu do innego typu zezwoleń), takich jak posiadanie wystarczających środków finansowych, ubezpieczenia zdrowotnego czy meldunku. Możliwość uzyskania tego rodzaju wizy stanowiła duże ułatwienie dla obywateli Białorusi, którzy mogli wjechać do Polski i uzyskać legalny pobyt na dłuższy okres czasu. Od połowy 2020 przez kolejnych dwanaście miesięcy wydano ponad 12 tys. wiz humanitarnych dla obywateli Białorusi, do 2025 roku otrzymało je ponad 53,5 tys. Białorusinów (Kacprzak 2025).

Z wizy humanitarnej skorzystało wielu obywateli Białorusi, którzy wyjechali z kraju w 2020 r. do Ukrainy, a po wybuchu wojny zostali zmuszeni do ucieczki i zdecydowali się przyjechać do Polski. Polska była wówczas jedynym krajem UE, który wydawał wizy obywatelom Białorusi. Mogli oni korzystać z możliwości programu *Poland. Business Harbour* lub złożyć wniosek o wizę humanitarną.

W 2022 roku wprowadzono dalsze ułatwienia dla posiadaczy zezwolenia na pobyt czasowy na podstawie wizy humanitarnej, które obejmowały m.in. zwolnienie z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę, czyli uzyskanie pełnego dostępu do rynku pracy oraz możliwość

ubiegania się o wydanie polskiego dokumentu podróży (co było szczególnie ważne dla osób które miały problem z przedłużeniem ważności białoruskiego paszportu)[7].

W 2025 roku, w rezultacie uszczelnienia wszystkich procedur wizowych (efekt tzw. afery wizowej), zmieniono także warunki otrzymywania wizy humanitarnej. Według nowych przepisów, cudzoziemiec może ubiegać się o wizę humanitarną tylko jeden raz w celu zagwarantowania możliwości bezpiecznego opuszczenia kraju pochodzenia. Otrzymanie wizy humanitarnej zostało ograniczone do osób represjonowanych (z powodu działalności politycznej, sprzeciwu wobec reżimu czy prześladowań osoby aplikującej lub jej najbliższej rodziny, zagrożenia odpowiedzialnością karną za działania wymierzone we władze Białorusi (m.in. udział w protestach, działalność opozycyjna) (Kacprzak 2025). W uzasadnieniu wprowadzonych zmian padały argumenty podobne do tych przywoływanych przy okazji likwidacji programu *Poland. Business Harbour* (zobacz poniżej).

Program *Poland. Business Harbour*

Program *Poland. Business Harbour* (PBH) był inicjatywą wprowadzoną przez polskie władze jako bezpośrednia odpowiedź na sytuację w Białorusi po sfałszowanych wyborach prezydenckich i fali brutalnych represji wobec protestujących i działaczy opozycji. Program ten został zapoczątkowany już w wrześniu 2020 roku i był adresowany do osób wysoko wykwalifikowanych (przede wszystkim specjalistów z sektora IT) oraz umożliwiał przyjazd do Polski i przeniesienie tu działalności gospodarczej. Program zakładał stworzenie specjalnego typu wizy (D23 PBH) pozwalającego na pracę bez konieczności uzyskania pozwolenia, zakładanie działalności gospodarczej oraz zabranie ze sobą członków najbliższej rodziny. Zakładał również pakiet usług pomocowych, w tym wsparcie w przyjeździe do Polski, pomoc prawną, wsparcie w kontaktach z samorządami, przedsiębiorcami i inwestorami w Polsce. Planowana pomoc obejmowała także pomoc dla członków rodziny, w tym dzieci, które kontynuując naukę w polskich szkołach miały prawo do dodatkowych godzin nauki języka polskiego.

Tego typu inicjatywa wydawała się bardzo rozsądnym działaniem, które z jednej strony było realnym mechanizmem pomocowym dla specjalistów, którzy z powodu niestabilnej i przemocowej sytuacji w Białorusi chcieli wyjechać z tego kraju, z drugiej – odpowiadał także

[7] Więcej informacji: https://www.gov.pl/web/udsc/nowe-zezwolenie-na-pobyt-czasowy-dla-bialorusinow-posiadajacych-tzw-wizy-humanitarne.

na potrzeby gospodarcze Polski, czyli niedobór wysoko wykwalifikowanych pracowników. Po roku funkcjonowania program został oceniony pozytywnie i rozszerzono go na obywateli innych krajów: Armenii, Gruzji, Mołdawii, Rosji i Ukrainy (PAIiH 2021). W kolejnym roku został on otwarty dla wszystkich chętnych (bez względu na obywatelstwo). Ogłaszając tą zmianę we wrześniu 2022 roku wskazywano, że w ciągu dwóch lat istnienia Programu wydano ponad 55 tys. wiz, obsłużono ponad 140 firm, które zgłosiły do relokacji prawie 49 tys. pracowników, z czego ok. 35 tys. (70%) po agresji Rosji na Ukrainę (większość z nich stanowili obywatele Białorusi), a łączną wartość zakończonych i trwających inwestycji wyceniono na niemal 180 mln EUR (PAIiH 2022).

Program *Poland. Business Harbour* działał do stycznia 2024 roku. Po wyborach parlamentarnych i zmianie rządu został zawieszony (a w praktyce zakończony) (MSZ 2024). W oficjalnym komunikacie MSZ stwierdzono, że przyczyną stały się nadużycia związane z wydawaniem wiz oraz wykorzystaniem mechanizmu uproszczonej ścieżki wjazdu do Polski, a także potrzeba wprowadzenia skuteczniejszych mechanizmów kontroli osób korzystających z Programu. W informacjach medialnych w związku z zawieszeniem Programu, wspominano o podejrzeniach dotyczących możliwości wykorzystywania wiz w innym niż zakładany celu (czyli przedostania się do strefy Schengen, a nie pozostania w Polsce) oraz wątpliwościach, czy wszyscy cudzoziemcy korzystający z Programu rzeczywiście byli specjalistami, gdyż nie prowadzono dokładnej weryfikacji jego uczestników (Otto 2024).

Oficjalne zakończenie Programu *Poland. Business Harbour* było konsekwencją szerszego procesu, określanego w mediach mianem „afery wizowej", która dotyczyła stwierdzonych poważnych nieprawidłowości w systemie wydawania wiz w polskich konsulatach w latach 2020-2023. Sprawą zajęła się Najwyższa Izba Kontroli, która przedstawiła Raport z kontroli nadzoru Ministra Spraw Zagranicznych nad działalnością konsularną (NIK 2024), w którym wiele uwagi poświęcono Programowi PBH. Stwierdzono m.in., że został on wprowadzony bez odpowiedniej podstawy prawnej (na podstawie uchwały Rady Ministrów, czy dokumentu przyjętego w którymś z ministerstw) oraz nie miał nawet wersji pisemnej. Nie prowadzono także nadzoru nad procesem wydawania wiz w ramach Programu. Jak wspomniano w Raporcie NIK (2024) otrzymanie wizy w ramach Programu stało się „najprostszym, najszybszym i najtańszym sposobem uzyskania możliwości wjazdu na terytorium Polski oraz Unii Europejskiej (…) Przyznanie niespotykanych przy innych rodzajach wiz uprawnień, przy jednoczesnym braku jakichkolwiek wymagań w stosunku do członków rodziny lub partnerów niebędących małżonkami oraz niewielkich wymogów dla uczestników programu,

spowodowało, że możliwość wjazdu na teren Polski otrzymały dziesiątki tysięcy cudzoziemców, głównie z Białorusi i Rosji".

W okresie obowiązywania programu PBH (lata 2020-2023) wydano 95 tys. wiz, w tym ponad 89 tys. (93%) trafiło do obywateli Białorusi (Polskie Radio 2024). Oznaczało to, że był to instrument, z którego chętnie korzystali obywatele Białorusi, by przyjechać do Polski. Bez względu na negatywną ocenę funkcjonowania Programu w kontekście nieprawidłowości wydawania wiz i braku nadzoru nad tym procesem przez pracowników MSZ, należy podkreślić szybkość reakcji władz polskich na sytuację polityczną i społeczną Białorusi w 2020 roku. Program PBH dawał realną szansę na przyjazd do Polski wielu osobom, które chciały opuścić ten kraj i kontynuować swoją działalność zawodową w Polsce. Niestety brak jest danych czy pogłębionych analiz, które mogłyby potwierdzić lub zaprzeczyć zasadności zamknięcia Program PBH, bez podjęcia próby jego uszczelnienia i bardziej skutecznego kontrolowania procedur. Warto podkreślić, że w wypowiedziach decydentów czy dokumentach dotyczących oceny Programu, uwagi krytyczne nie dotyczyły pomysłu czy założeń jego wdrożenia, ale nieprawidłowości na etapie jego funkcjonowania i braku właściwego nadzoru.

Karta Polaka

Dane UdSC (2025) pokazujące duży udział posiadania Karty Polaka lub polskiego pochodzenia jako podstawy do wydania zezwoleń na pobyt stały obywatelom Białorusi oraz wyniki badań jakościowych omówionych wyżej, wskazują jednoznacznie na duży potencjał tego dokumentu jako instrumentu wykorzystywanego w celu przyjazdu i osiedlenia się migrantów z Białorusi w Polsce. Karta Polaka wprowadzona została ustawą z dnia 7 września 2007 r. (Dz.U. 2007 nr 180, poz. 1280), która weszła w życie w 2008 roku i była kilkukrotnie nowelizowana. Dokument stanowi potwierdzenie, że jej posiadacz przynależy do narodu polskiego, nie jest jednak dokumentem tożsamości, ani dokumentem pobytowym, ale ma służyć jako oficjalne potwierdzenie więzi kulturowej, językowej i tożsamościowej z Polską. Pierwotnie o Kartę Polaka mogli ubiegać się jedynie obywatele 15 państw powstałych po rozpadzie ZSRR, ale wraz z nowelizacją z 2019 r. poszerzony został zakres terytorialny i umożliwiono uzyskanie Karty wszystkim bez względu na obywatelstwo.

Zakres uprawnień wynikających z Karty Polaka jest szeroki i obejmuje m.in. prawo swobodnego wjazdu na terytorium Polski i bezpłatnej wizy pobytowej, prawo do podjęcia pracy bez zezwolenia, prowadzenia działalności gospodarczej na zasadach obowiązujących obywateli

polskich, korzystania z bezpłatnej edukacji publicznej w polskich szkołach i uczelniach wszystkich szczebli, pomocy konsularnej, ulg komunikacyjnych oraz bezpłatnego wstępu do muzeów państwowych. Posiadacze Karty Polaka mogą również ubiegać się w uproszczonym trybie o stały pobyt, a następnie o obywatelstwo polskie.

Istotne zmiany wprowadzono w 2016 roku, ułatwiające przyjazd, osiedlenie się i integrację w Polsce. W tym celu uproszczono procedurę otrzymania pozwolenia na pobyt stały oraz wprowadzono możliwość otrzymania obywatelstwa polskiego po roku nieprzerwanego pobytu w Polsce. Wprowadzono także możliwość ubiegania się o świadczenie pieniężne przez posiadaczy Karty Polaka, którzy osiedlali się Polsce, skorzystania z kursów języka polskiego i kursów zawodowych oraz wydłużono okres ważności dokumentu do 10 lat.

Obowiązują dwie ścieżki otrzymania Karty Polaka: poprzez udokumentowanie polskiego pochodzenia (czyli posiadanie co najmniej jednego z rodziców lub dziadków albo dwoje pradziadków narodowości polskiej), bądź poświadczonego przez organizację polską zaangażowania na rzecz języka i kultury polskiej lub polskiej mniejszości narodowej w danym kraju przez co najmniej 3 ostatnie lata. Wszyscy aplikujący muszą także wykazać związek z polskością poprzez znajomość języka polskiego (weryfikowaną podczas rozmowy z polskim urzędnikiem), kultywowanie polskich tradycji i zwyczajów, złożenie deklaracji przynależności do narodu polskiego. Do 2021 roku wnioski o Kartę Polaka można było składać wyłącznie w konsulatach RP, od 2017 roku wprowadzono możliwość złożenia wniosku także osobom już będącym w Polsce (najpierw było to możliwe tylko w Podlaskim Urzędzie Wojewódzkim, a od 2021 roku w urzędach wojewódzkich na terenie całego kraju).

Dane otrzymane z MSZ o liczbie pierwszych przyznanych Kart Polaka w latach 2016-2024 mówią o 143,7 tys. przyznanych Kartach, w tym 77,7 tys. obywatelom Białorusi. Oznacza to, że w tym okresie 54% wszystkich dokumentów zostało przyznanych tej grupie narodowej. Ciekawy jest rozkład przyznawanych Kart w konsulatach RP i urzędach wojewódzkich. W latach 2016-2021 większość postępowań toczyło się w konsulatach, ale już w 2022 roku nastąpiła zmiana: ponad 7 tys. Kart Polaka zostało przyznanych obywatelom Białorusi w urzędach wojewódzkich, a tylko 2 tys. przez polskich konsuli. W kolejnych latach ta dysproporcja była jeszcze większa: w 2024 roku było to odpowiednio 5,6 tys. oraz 0,5 tys. (zobacz Rys. 3).

Rys. 3. Liczba pierwszych przyznanych Kart Polaka w konsulatach RP i urzędach wojewódzkich obywatelom Białorusi w latach 2016-2024

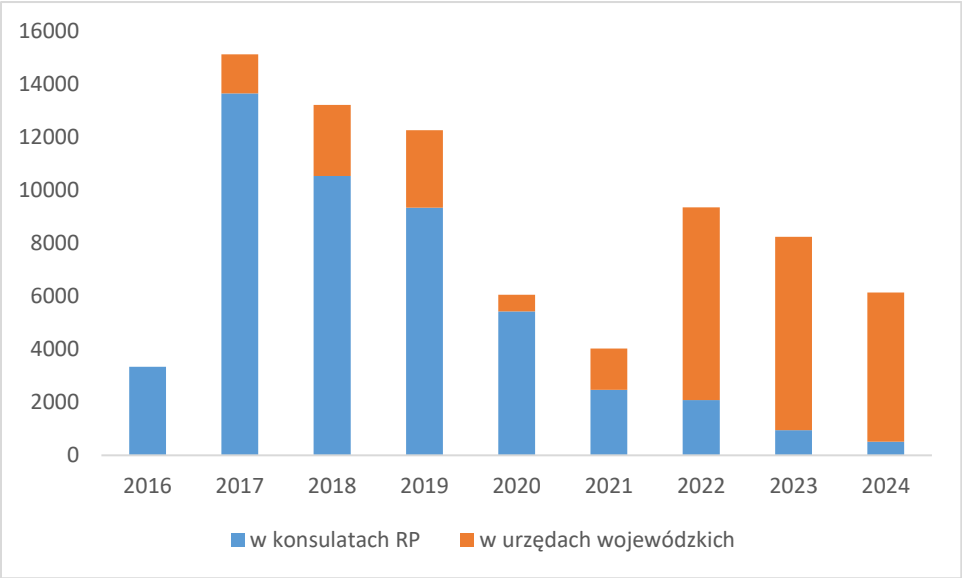

Źródło: na podstawie danych otrzymanych z MSZ

W omawianym okresie najwięcej pierwszych Kart zostało przyznanych w 2017 roku (ponad 15 tys.), czyli po fali represji mających miejsce po wyborach prezydenckich w 2016 roku. Spadek widoczny w latach 2020-2021 można tłumaczyć kilkoma czynnikami. Po pierwsze, pandemią Covid-19, w czasie której znacznie ograniczono pracę urzędów konsularnych, w tym proces przyjmowania i rozpatrywania wniosków. Po drugie, pojawieniem się innych (szybszych I łatwiejszych) możliwości przyjazdu do Polski (na podstawie wizy humanitarnej czy udziału w programie *Poland. Business Harbour*). Co więcej, złożenie wniosku o Kartę Polaka jest czasochłonne: wymaga przygotowania dokumentów potwierdzających pochodzenie lub uzyskanie odpowiednich dokumentów od organizacji polskiej oraz osobistego stawiennictwa w konsulacie. Osoby, które musiały w krótkim czasie opuścić Białoruś, mogły być bardziej skłonne do wyboru szybszych i bardziej elastycznych alternatyw, a będąc już w Polsce złożyć wniosek o Kartę Polaka w urzędzie wojewódzkim, co tłumaczyłoby tak znaczący wzrost liczby przyznanych Kart w urzędach na terenie kraju.

Dane dotyczące przyznanych Kart Polaka w konsulatach polskich na terenie Białorusi (w Mińsku, Brześciu i Grodnie) także pokazują malejącą tendencję od roku 2020 (zob. Rys.4). W latach 2008-2023 przyznano 169 tys. Kart, najwięcej w latach 2017-2019. Prawie połowę dokumentów (69 tys.) wydano w konsulacie w Grodnie, czyli w regionie o największym skupisku mniejszości polskiej. Należy jednak pamiętać, że liczba Kart Polaka przyznanych

przez konsulaty na terytorium Białorusi nie równa się automatycznie liczbie osób, które przyjechały czy przyjadą do Polski. Niektórzy składają wniosek o Kartę z powodów sentymentalnych, a jeszcze inni traktują ją jako swego rodzaju zabezpieczenie, z którego będą mogli skorzystać w przyszłości, w przypadku konieczności pilnego wyjazdu z kraju.

Rys. 4. Liczba przyznanych Kart Polaka w konsulatach RP w Białorusi obywatelom tego kraju w latach 2008-2023

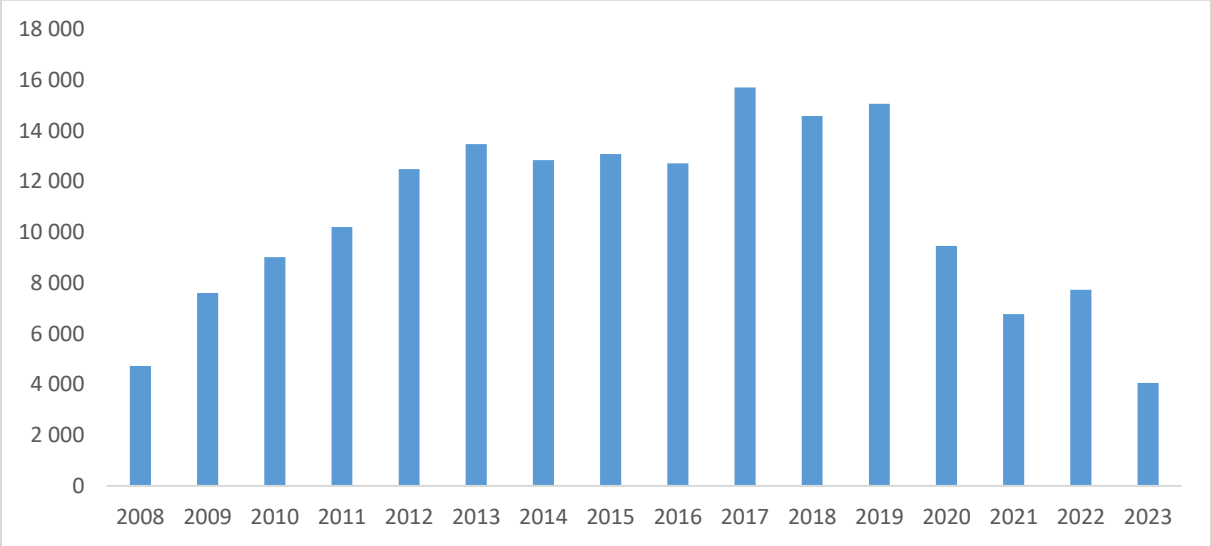

Źródło: na podstawie danych otrzymanych z MSZ

Obywatele Białorusi stanowią najliczniejszą grupę narodową, która składa wnioski i otrzymuje Kartę Polaka. Wydaje się, że jest to wypadkowa kilku czynników, w tym łatwości spełnienia warunków jej otrzymania, szczególnie w przypadku przedstawicieli bardzo licznej mniejszości polskiej mieszkającej w tym kraju. Nie bez znaczenia jest także przychylność polskich urzędników w jej wydawaniu w przypadku tej grupy, która jest narażona na prześladowania przez reżim w Mińsku także ze względu na kultywowanie zwyczajów polskich i używanie języka polskiego. W tym kontekście szczególnie trudna jest sytuacja polskich działaczy i organizacji polskich działających w Białorusi.

Podsumowanie

Polityka państwa polskiego wobec obywateli Białorusi migrujących do Polski charakteryzowała się otwartością i wsparciem, czego dowodem są przyjęte instrumenty prawne

w okresie 2020-2022, takie jak specjalna ścieżka wizowa (wizy humanitarne), program wsparcia dla pracowników wysoko wykwalifikowanych (*Poland. Business Harbour*), czy rozszerzenie dotychczasowych programów stypendialnych dla studentów i pracowników naukowych pochodzących z tego kraju. Wprowadzone ułatwienia w przyznaniu dokumentów wizowych i pobytowych z pewnością przyczyniły się do wyboru Polski jako celu przyjazdu i sprzyjały decyzji o osiedleniu się.

Sytuacja zmieniła się w 2024 roku w rezultacie tzw. „afery wizowej" i podjętych działań ograniczających dostęp do wiz ze względów bezpieczeństwa narodowego. Ich skutkiem było m.in. zamknięcie programu *Poland. Business Harbour*, wprowadzenie bardziej restrykcyjnych reguł wydawania wiz humanitarnych czy zapowiedzi ograniczenia jednej ze ścieżek wnioskowania o Kartę Polaka (zob. Rządowa Strategia Migracyjna Polski na lata 2025-2030). Drastyczne ograniczenie środków finansowych na pomoc humanitarną przede wszystkim ze strony Stanów Zjednoczonych także negatywnie wpłynęło na sytuację organizacji białoruskich działających w Polsce. Należy również zwrócić uwagę na narastającą niechęć społeczeństwa polskiego w stosunku do cudzoziemców, w tym także do Białorusinów, co partykularnie wykorzystują politycy. Jednocześnie państwo polskie nie przestaje wspierać działalności organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które przeniosły swoją działalność do Polski oraz działaczy białoruskiej opozycji demokratycznej. Jej liderka Swiatłana Cichanouska była przyjmowana na najwyższym szczeblu podczas każdej swojej wizyty w Warszawie.

Na politykę Polski wobec migracji z Białorusi mają wpływ przede wszystkim czynniki zewnętrzne, czyli sytuacja polityczna w tym kraju (kontynuowanie represji przez autorytarny reżim wobec własnych obywateli przebywających w kraju i zagranicą, ale także wykorzystywanie migrantów z państw trzecich do destabilizacji sytuacji na granicach Białorusi z państwami UE, w tym z Polską) oraz istnienie licznej mniejszości polskiej w tym kraju. Czynniki wewnętrzne też odgrywają ważną rolę, w tym natury gospodarczej (popyt na pracowników na rynku pracy), politycznej (tradycja wsparcia opozycji demokratycznej sprzeciwiającej się autorytarnemu reżimowi w Mińsku) i społecznej (gotowość udzielenia przez polski rząd i społeczeństwo wsparcia uciekającym przed prześladowaniami ze strony własnego kraju).

Bibliografia

Brunarska Z., Lesińska M. (2014). Poland as a(n) (un)attractive destination for Belarusian labour migrants. CARIM-East Research Report. CMR Working Papers No 70(128). Warsaw: Centre of Migration Research, University of Warsaw.

Budyta-Budzyńska M. (2025). Czy w Polsce będą dwie mniejszości białoruskie? Wzajemne relacje i postrzeganie mniejszości białoruskiej i imigrantów z Białorusi. Studia Humanistyczne AGH. Społeczeństwo. Kultura. Technologia, 24(1), 55-72. https://doi.org/10.7494/human.2025.24.1.6982https://doi.org/10.7494/human.2025.24.1.6982

CASE (2021) (Center for Social and Economic Research). The Migration of Belarusians to Poland and the European Union: The Situation after August 2020. Belarus Insights No. 3/2021. https://case-research.eu/publications/the-migration-of-belarusians-to-poland-and-the-european-union-the-situation-after-august-2020/

Centrum Mieroszewskiego (2025) „Białoruska emigracja w Polsce – opinie, postawy, dylematy". https://mieroszewski.pl/wiedza/badania-opinii-publicznej/bialoruska-emigracja-w-polsce

Eastern Europe Studies Center (EESC) (2022). Belarusian migrants in Poland and Lithuania: general trends and comparative analysis. https://www.gssc.lt/wp-content/uploads/2022/11/LT-POL-ataskaita.pdf

Jaroszewicz M. (2022). Polen als Land der politischen Immigration aus Belarus: zwischen schwieriger Geschichte, technokratischer Einstellung und großer Politik. Polen-Analysen, 294. https://doi.org/10.31205/PA.294.01, https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/84820/ssoar-polena-2022-294-jaroszewicz-Polen_als_Land_der_politischen.pdf?sequence=1

Kasińska-Metryka A., Dudała R. (red.) (2021). „Inni". Mniejszość białoruska na Podlasiu. Perspektywa politologiczna. Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego.

Kacprzak I. (2025). Wiza humanitarna tylko dla represjonowanych. Rząd zlikwidował ułatwienia. Rzeczpospolita, 05.03.2025 https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art41877591-wiza-humanitarna-tylko-dla-represjonowanych-rzad-zlikwidowal-ulatwienia

Kazakevich A. (2023). Migration from Belarus to Estonia, Germany, Latvia, Lithuania, Poland: Before and after 2020. European Network for Belarus. https://palityka.org/wp-content/uploads/2023/10/2023.08.16.Study_Migration-from-Belarus-to-Estonia-Germany-Latvia-Lithuania-Poland-1.pdf

Kolarz S. (2024). Białorusini na emigracji – wsparcie państw UE i Rady Europy dla represjonowa¬nych. Biuletyn PISM 193(3003). https://www.pism.pl/publikacje/bialorusini-na-emigracji-wsparcie-panstw-ue-i-rady-europy-dla-represjonowanych

MRPiPS (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej) (2025). Informacja o zatrudnieniu cudzoziemców w Polsce - 2024 rok. https://psz.praca.gov.pl/documents/10828/8179096/Informacje+o+zatrudnieniu+cudzoziemc%C3%B3w+w+Polsce+-+2024.pdf/bd1f2494-cd1a-498c-070e-540e763f5044

MSZ (Ministerstwo Spaw Zagranicznych) (2024). Komunikat ws. zawieszenia udziału Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Programie *Poland. Business Harbour*. https://www.gov.pl/web/dyplomacja/komunikat-ws-zawieszenie-udzialu-ministerstwa-spraw-zagranicznych-w-programie-poland-business-harbour

Nakonieczna-Bartosiewicz J. (2025). Obywatele Białorusi w Polsce po 2020 roku: między ramami instytucjonalnymi a strategiami migracyjnymi. Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej 60(2), http://dx.doi.org/10.12775/SDR.2025.2.11

NBP (Narodowy Bank Polski) (2025). Sytuacja życiowa i ekonomiczna imigrantów z Białorusi w Polsce w 2025 r. Raport z badania ankietowego. https://nbp.pl/wp-content/uploads/2025/11/Sytuacja_migrantow_z_Bialorusi-2025.pdf

NIK (Najwyższa Izba Kontroli) (2024). Nadzór Ministra Spraw Zagranicznych nad działalnością konsularną. Wystąpienie pokontrolne. https://www.nik.gov.pl/kontrole/I/23/001/KST/

Otto P. (2024). *Poland Business Harbour* nie działa do odwołania, Gazeta Prawna 6.02.2024, https://www.gazetaprawna.pl/praca/artykuly/9425608,poland-business-harbour-nie-dziala-do-odwolania.html

PAIiH (Polska Agencja Inwestycji i Handlu) (2021). *Poland Business Harbour* – cieszący się popularnością rządowy program zostaje rozszerzony! https://www.paih.gov.pl/news/20210714-poland_business_harbour/

PAIiH (Polska Agencja Inwestycji i Handlu) (2022). *Poland Business Harbour* – cieszący się popularnością rządowy program po raz kolejny zostaje rozszerzony! https://www.paih.gov.pl/news/20220905-poland_business_harbour/

Petrakova Y. (2022). Belarus in the Eurasian Migration System: The Challenges of the Last Decade and Their Consequences. Central and Eastern European Migration Review, 11 (1), 125–144, doi: 10.54667/ceemr.2022.05

Polskie Radio (2024). Report highlights corrupt visa practices under Poland's previous administration. https://www.polskieradio.pl/395/7784/artykul/3451157,report-highlights-corrupt-visa-practices-under-polands-previous-administration

UdSC (Urząd do Spraw Cudzoziemców) (2025). Raport na temat obywateli Białorusi (wg stanu na 30 kwietnia 2025 r.). https://www.gov.pl/web/udsc/raport-dot-obywateli-bialorusi

Viasna (2025). Human rights situation in Belarus. December 2025. https://spring96.org/en/news/119380

Yeliseyeu A. (2023). Belarus's state-diaspora relations since 2020: Overview of major changes. CMR Spotlight 4(50). https://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2023/04/Spotlight-2023-04.pdf

ZUS (Zakład Ubezpieczeń Społecznych) (2024). Cudzoziemcy w polskim systemie ubezpieczeń społecznych 2023. https://www.zus.pl/documents/10182/2322024/Cudzoziemcy+w+polskim+systemie+ubezpiecze%C5%84+spo%C5%82ecznych_2023.pdf